

12 ГОДИНИ ВАЛУТЕН БОРД – ПОСТИЖЕНИЯ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Стенограма от пресконференцията на Macro Watch, проведена на
30.06.2009

Георги Стойчев – Изпълнителен директор, Институт Отворено общество –
София:

Добър ден на всички. Благодаря ви за проявения интерес към поредната пресконференция в рамките на инициативата Macro Watch. Знаете, Macro Watch е инициатива на Институт Отворено общество-София, в рамките на която независими икономисти правят периодични оценки за състоянието на икономиката, основните рискове пред макроикономическото развитие на страната и оценка за основните тенденции в икономиката. Участници в панела днес са Георги Ангелов – Старши икономист в Институт Отворено общество – София, Георги Ганев – Програмен директор в Центъра за либерални стратегии и Лъчезар Богданов – Управляващ съдружник в Industry Watch.

Днешната среща има специален акцент и този акцент е валутният борд в страната. Повод за това е обстоятелството, че на първи юли, утре, валутният борд става на 12 години. Причината е, че по наше общо мнение, валутният борд и неговото състояние ще бъде основен индикатор за провала или за успеха на следващото управление в страната. Ако след 4 години имаме повод отново да се съберем в някакъв подобен формат, за да отбележим 16-тата годишнина на валутния борд, това ще означава, че България се е разминала с най-лошия сценарий. Ако тогава се съберем, за да отбележим първата година от членството на България в Еврозоната при сегашният фиксиран курс на лева спрямо еврото, то това ще означава, че се е реализирал най-добрият възможен сценарий. Ако обаче нямаме повод да отбележим след 4 години нито едното, нито другото, то тогава това ще означава, че парламентът, който ще изберем тази неделя, най-вероятно няма да е изкарал пълния си мандат, а излъчените от него правителство или правителства ще са се провалили.

Валутният борд има специално място в биографията на българските реформи и в сърцата на българските граждани. Според изследване на

Институт Отворено общество, правено през тази пролет, валутният борд се ползва с подкрепата на огромното мнозинство български граждани. 55% от анкетиранияте заявяват подкрепа в борда, което го прави една от институциите с най-високо доверие в страната, ако не и институцията с най-високо доверие в страната. Хората, които не подкрепят борда са едва 15% от анкетиранияте. Друго нещо, което е важно да се отбележи, че хората, които подкрепят системата на валутен борд, представляват абсолютно мнозинство сред електоратите на всички политически сили в страната, включително и на такива като Атака например, които на ниво политическо ръководство изразяват скептицизъм към борда. От тази гледна точка може да се твърди, че около борда има не просто политически, а електорален консенсус, граждански консенсус. С това аз приключвам и давам думата на Георги Ангелов, който ще ни напомни, как е изглеждала България преди и след въвеждането на валутния борд.

Георги Ангелов – Старши икономист - Институт Отворено общество – София:

Благодаря. Здравейте и от мен. Аз ще направя една кратка презентация. Значи нека да си припомним каква беше инфлацията преди въвеждането на валутния борд и каква е след въвеждането на валутния борд. На тази графика мисля, че съвсем ясно се вижда драматичната промяна. Значи средната инфлация преди въвеждането на валутния борд в България беше около 230% годишно, докато след въвеждането на борда, средно около 6% годишно. И дори и в година като 2007, когато наистина имаме доста висока инфлация виждате, че е просто несравнима, в сравнение с периода от преди валутния борд. Т.е. валутният борд постигна нещо, което доста години нашите политици и централна банка не успяваха да направят, а именно да намалят нивото на инфлация до едни доста по-ниски и приемливи нива. Така че това е огромно постижение и не бива да го забравяме, защото е ясно, че без валутен борд едва ли бихме могли да постигнем нещо подобно. Вижте и годишната обезценка на лева спрямо долара през годините преди валутния борд. Средно над 50% се е обезценявал левът всяка година преди въвеждането на валутния борд. На практика безконтролното печатане на пари довеждаше точно до това – до постоянна обезценка на лева спрямо основните международни валути. Не

съм дал графика за след въвеждането на борда, защото тя е ясна. Няма никакво подобно развитие след въвеждането на валутния борд. Това е отново заслуга изцяло на системата на валутния борд. Това също не бива да се забравя.

Бюджетният дефицит преди въвеждането на валутния борд: виждаме отново, всяка година сме имали огромен бюджетен дефицит, в някои години двуцифрен. И в допълнение на това имаше и квази бюджетни дефицити, а именно държавни предприятия и банки, трупаци загуби, които бяха покривани от държавния бюджет и чрез държавни дългове впоследствие. Т.е. това дори не е цялата негативна картина. Това е само част от нея, която е в публикувания държавен бюджет. На практика преди въвеждането на валутния борд политическата власт не можеше да удържа желанието си за харчене, но понеже нямаше пари, тя просто си ги напечатваше. И по този начин обезценяваше стойността на валутата, произвеждаше инфлация и стопяваше спестяванията на българските граждани. На практика по този начин се финансираше бюджетния дефицит – чрез изземване на стойността на парите и спестяванията, които хората имаха. Разбира се след въвеждането на валутния борд нямаме подобни бюджетни дефицити. Дори имаме излишъци. Така че това е отново нещо, което беше радикално променено от валутния борд. На практика валутният борд въведе европейския принцип, че Централната банка не може да финансира бюджетни дефицити, което е така в целия Европейски съюз. Валутният борд забрани това да се случва. Спомнете си, на 1.07.1997 г. 1 лв. беше фиксиран за 1 немска марка. Забрани се печатането на пари, ако няма валутно покритие. Както казах забрани се финансирането на бюджетни дефицити от Централната банка. И съответно валутния борд всъщност беше един и е един автоматичен механизъм, при който нямаме възможност за политически манипулации с парите. Т.е. имаше, беше въведено пълно разделение между Централната банка и политическата власт и тя не може да се намесва, политическата власт не може да се намесва в паричната система.

Какви резултати имаме по тази причина? Преките инвестиции преди 1997 г. бяха изключение на практика в България. Средно около \$140 млн. от 1991 до 1997 г., като всъщност голяма част от тези инвестиции дойдоха в 1997 г. след въвеждането на валутния борд. Така че ако вземем до 1996 г. е още по-малък резултата. След въвеждането на валутния борд следно имаме 3 млрд. евро

чужди инвестиции всяка година. Т.е. имаме драматична разлика на доверието на чуждите пазари към България. Държавният дълг безконтролно растеше преди въвеждането на валутния борд. След въвеждането на борда и невъзможността да се финансират дефицити чрез печатане на пари и чрез емисия всъщност доведе до постепенно снижаване на държавния дълг.

Икономическия растеж беше почти минус 5% за целия период преди въвеждането на валутния борд, а след него е +5%. Това е средногодишно да, за десетилетие. Т.е. имаме драматична разлика от 10 процентни пункта подобрене на икономическото развитие след въвеждането на валутния борд спрямо преди това. Т.е. имаме както по-голямо външно доверие, така и съответния позитивен ефект от икономиката. На практика въвеждането на валутния борд, след като отрязва възможността за печатане на пари и за небалансирани бюджети, всъщност беше стимула за политиците да започнат някои от дълго отлаганите реформи. Да балансират бюджета, да реструктурират публичния сектор, да намалят държавния дял в икономиката. Така че валутният борд подпомогна и този процес, съответно икономическото развитие.

Вижте и нетните чуждестранни активи на Българската народна банка. В началото те са близо до нулата. Даже имаме някои моменти с отрицателни нетни чуждестранни активи към 1996 г. Те се увеличиха изключително много за периода след въвеждането на валутния борд, което отново е показател за външното доверие към системата и към нашата страна. На практика без външно доверие нямаше как да се увеличат тези активи.

Тук е подкрепата за валутния борд. Виждаме, че тя се повишава, докато противниците на валутния борд намаляват. Тези, които нямат мнение също постепенно намаляват, тъй като все по-познат става механизмът на валутен борд. И едно сравнение, докато подкрепата за валутния борд и доверието във валутния борд е почти 55%, доверието в съдебната система е едва 13%. Още по-ниско е доверието в други институции, като парламента да кажем. В този смисъл това е показателно как една реформа като въвеждането на валутния борд, която дава резултати, печели подкрепа сред българските граждани, докато други системи, които не са реформирани, на практика не се ползват от тази подкрепа. Т.е. съвсем рационално е действаването на българските граждани. Когато нещо работи, те го подкрепят. Нещо, което не е реформирано

и не работи не печели подкрепа. И от тук може би трябва да се вземе поука и за следващото правителство и въобще всички политически партии, че хората на практика виждат кое работи и кое не работи и подкрепят реформи, които носят резултати. Така че ако имат желание да увеличат доверието и в съдебната система и в полицията и в други институции, просто трябва да ги реформират така, че те да си вършат работата, както валутния борд.

Сега ще премина на една свързана тема, а именно бюджета тази година и предизвикателствата пред бюджета. Защото на практика както показахме всъщност валутният борд и стабилният бюджет са свързани. Както без валутен борд нямахме стабилни бюджети преди 1997 г. така и обратно – без стабилни бюджети ще е трудно да имаме обща макроикономическа стабилност. Знаем, че страна като Аржентина имаше доста дълго време бюджетни дефицити и всъщност по този начин успя да съсипе и валутния борд и цялата макроикономическа стабилност. Което беше последвано разбира се от много други проблеми в тая страна. Така че бюджетът е важен като елемент на общата макроикономическа стабилност.

Виждаме данните от последните няколко месеца, от август 2008 на практика преди началото на кризата до април 2009 – платежния баланс. Това е общият платежен баланс, който включва както дефицита по текущата сметка така и излишък по финансовата сметка. И всъщност виждаме, че общият платежен баланс е негативен на практика в месеците, в които имаме дефицитно харчене. Другият фактор, който влияеше негативно в някои месеци на платежния баланс, беше намалението на минималните резерви на банките. Те бяха намалени, както си спомняте октомври, декември, януари. Но все пак основният негативен фактор върху платежния баланс е състоянието на бюджета. Когато през декември миналата година правителството похарчи голяма част от бюджетния излишък, веднага платежния баланс излезе на минус. През февруари и март също имахме значителни дефицити в бюджета. Също общият платежен баланс беше на минус. През април поради, може би поради еднократни фактори, но така или иначе имахме излишък в бюджета и това доведе и до излишък в платежния баланс. Така че външнотърговските и външните дисбаланси не съществуват сами по себе си. Те се причиняват от действията или бездействията на правителството. В този смисъл стабилният бюджет е важен, за да балансира не само държавния бюджет като такъв, но и

външните дисбаланси на икономиката. И колкото повече се харчи, ако ги няма парите в бюджета, толкова повече се влошават и външните дисбаланси.

Нека да видим от началото на тази година приходите и разходите. На първата графика виждаме данъчните приходи в държавния бюджет в сравнение със същия период на миналата година. През януари имахме ръст, през февруари, март и април имаме спад, който постепенно се увеличава. В този смисъл данъчните приходи всеки месец от началото на годината все повече намаляват спрямо миналата година. На долната графика виждаме бюджетните разходи, които пък имат точно обратната тенденция. Те постоянно се увеличават. В този смисъл се оформя една ножица, която постепенно изяжда буферите в бюджета. И на следващата графика виждаме бюджетния излишък в сравнение с бюджетния излишък преди една година. През януари имахме два пъти по-голям бюджетен излишък от миналата година. През април вече имаме четири пъти по-малък бюджетен излишък спрямо миналата година. Само за 4 месеца сме успели да стопим огромна част от тези ресурси. Тази тенденция не може да продължава по този начин. Неустойчива е, тъй като ако продължава така, бюджетът ще изглежда на дефицит много бързо, в рамките на един два месеца. Така че това трябва да се спре.

И аз съм се опитал да направя няколко бюджетни сценария, за да изчисля колко още трябва да се намалят разходите в бюджета, за да достигнем до баланс в края на годината. Имам четири сценария за спад на данъчните приходи – 10%, 15%, 20%, и 25% спад на данъчните приходи. Имаме един буфер в бюджета около 4.6 млрд. Това е бюджетният излишък плюс 10-те %, правилото на 10-те %. Но при всеки един от тези сценарии са необходими и допълнителни мерки, за да бъде балансиран бюджета. Ние в момента се движим някъде между сценарий 15% и 20% спад на данъчните приходи. В този смисъл с червено може да видите, че са ни необходими допълнителни спестявания на разходите между 1.4 млрд. и 2.2 млрд. В най-лошия сценарий, ако имаме 25% спад на данъчните приходи през месеците до края на годината, ще ни трябват почти 3 млрд. допълнителни спестявания в бюджета. Така че колкото по-отрано се започне идентифицирането на такива разходи, които могат да бъдат спестени и колкото по-рано започне спестяването, толкова по-лесно ще бъде тези пари да се осигурят до края на годината. Ако остане за три месеца до края на годината да се осигурят няколко милиарда лева, за да се

балансира бюджета, това ще бъде много голяма трудност за всички публични сектори. Така че по-добре по-отрано да почне, а не да се похарчат парите и след това да се налага да се вземат много тежки мерки. Благодаря за вниманието.

Георги Стойчев:

Благодаря и аз на Георги Ангелов. Сега давам думата на Георги Ганев, Програмен директор в Центъра за либерални стратегии.

Георги Ганев - Програмен директор - Център за либерални стратегии:

Добър ден на всички. Аз бих искал да помоля, с Жоро ако може да се сменим.

Георги Стойчев:

На много хора им предстои да си сменят столовете тези дни.

Георги Ганев:

Ще видим, ще видим. Добре. Аз уплаших Жоро Стойчев с това, че имам презентация с оглед времето. Обаче пък всъщност пестя време, защото имам две картинки, които искам да покажа, пък те пестят думи, картинките.

Сега, разбира се, искам да се присъединя към това, което каза Жоро Ангелов, че валутният борд в България действа по един така, изключително добър начин, почти като по учебник, до този момент. И както ще стане по-ясно от това, което имам да кажа опасностите пред валутния борд не са в неговото техническо действие и въздействието му върху българската икономика. Първо ще засегна и аз темата за доверието. И двамата Жоровци преди мене споменаха, че валутният борд е една институция, която се ползва с много значителна подкрепа в изследванията на общественото мнение в България. Аз имам един друг начин за мерене на това доверие, който е не да слушам какво казват хората, а да ги гледам какво правят. Този начин показва обаче същия резултат в случая с валутния борд. Едно непрекъснато повишаващо се доверие в българския паричен режим, откакто този паричен режим се характеризира с институцията валутен борд. И целта на въвеждането на валутния борд, една от позабравените цели, всъщност беше да се повиши доверието на българите в българския лев. И това е една от най-успешно изпълнените цели на валутния

борд. Ето я тази графика. Тя е резултат от едно изследване, което започнах да правя още през 1999 г. От тогава си ъпдейтвам файла най-прилежно. Това е един синтетичен индикатор, който се базира на калибрация. Значи това не е иконометрична оценка на доверието. Това е основан на определени модели взети от паричната теория, от паричната политика. Но параметрите, с които съм калибрирал модела са достатъчно реалистични. Досега не се е случило нищо в българската икономика да ме кара да мисля, че те не са добро отражение, приближение на действителността, в случая на България. Така че това ми изглежда като една реалистична оценка. Виждате къде се намира доверието в паричния режим в България, доверието в българския лев през първото тримесечие на 1997 г. Това е най-ниската точка. Някъде около 15%. Последното, от първото тримесечие на 2009, за което имаме данни, сега разбира се те ще бъдат ревизирани, особено на brutния вътрешен продукт, но едва ли много, много ще се върне това. Стои на 93%. Значителна промяна бих казал. Значи в момента, от няколко месеца насам всъщност това е най-високото ниво на доверие в паричния режим измерено чрез действията на хората. Чрез това колко пари държат. Колко се доверяват на паричната система в условия в които реалния валутен курс се движи в определени посоки и потенциала за обезценка е, особено в сегашната ситуация много значителен. Въпреки това хората продължават да си държат парите в левове и да им вярват. Значи това е много за мен доста убедителен разказ на историята на валутния борд в България до този момент.

Сега – борд, доверие и алтернативи. Важно следствие, това, че има доверие в нещо в България има важно следствие. Освен ако по очевиден за всички начин, бордът не причини срив в икономиката, той ще продължи да се ползва с доверие. А към момента опасност от подобен срив причинен от борда, аз не виждам, никаква. За мен тя е 0%. Следователно единствената възможност България да излезе от борда днес остава, да се вземе политическо решение за това. Значи това е, една от възможностите да се излезе от борд е съответната страна, общество да реши, че повече това не му трябва. Въпреки, че то си работи. Не е причинило никакъв, кой знае какъв проблем. И да го разкара. Другите начини са то да се срине, да престане да работи, както примерно се случи в Аржентина. При такава смяна на режима т.е. валутният борд си работи, но политически се решава да се смени, доверието ще трябва

да се гради отново. Значи доверието си заминава, защото български политици го предлагат, не на последно място и ще трябва да се гради отново от нови и неизбежно по-ниски, а възможно е и от значително по-ниски нива да трябва да се гради това доверие. Значи това е важен капитал, който не бива да се забравя, че при смяна на режима, което включва дори смяна на някаква десета след запетаята във фиксирания валутен курс, това също е смяна в режима, ще трябва да се гради доверие от нови по-ниски нива. Опасността пред борда е само политическа, както вече казах. Освен политическо решение за излизане от борда, теоретично съществуват други две възможни причини. Рязко поскъпване на валутата поради фиксирания курс. Значи реално поскъпване на валутата имам предвид т.е. по-висока инфлация отколкото е в Еврозоната. И когато всички наоколо обезценяват. Нещо, което между другото така в края на миналата и началото на тази година се случи. Абсолютно всички около нас, валутите на всички страни, особено основните ни търговски партньори, особено там, където изнасяме, се обезцениха значително. И съответно това намалява конкурентноспособността на износа. Това може да доведе дори до срив. И съответно икономически проблеми причинени от борда, които да доведат до неговата смяна и тежка и продължителна рецесия. Поради нуждата на икономиката да се приспособи към криза, без обаче да има обезболяващите средства на паричната политика. Това е една от основните критики. И между другото голяма част от анализаторите на България в момента основната им критика към българската икономика и очакванията, че така нейните данни ще са по-зле от редица други страни и дори в Източна Европа през следващата година, са именно това, че така казва моделът. Страна без парична политика, не може да акомодира, да се приспособява, да обезболява чрез обезценка на валутата. Съответно приспособяването трябва да стане изцяло през реалния сектор, което ще е дълго и болезнено. Стандартен модел. Но и двете според мен опасности, към момента, не че не съществуват и теоретично, че и емпирично човек може да покаже в други случаи, че са се случвали, но към момента за България ми се струват имагинерни.

И това е втората картинка – Обезценяване чрез конкурентноспособност. Поглед откъм България. България гледа към няколко съседни страни. На вертикалната ос това е колко се е обезценила валутата на тези страни спрямо еврото, което означава спрямо лева. За последния половин годишен период, 6

месеца взимам, значи защото кризата точно горе долу толкова, тогава започна и те започнаха да обезценяват. Значи последното тримесечие на 2008 и първото тримесечие на 2009, спрямо предходните 6 месеца – второто и третото тримесечие на 2008. Това е обезценката. А по хоризонталната ос е: промяна в търговския баланс на България с тези страни. За същите, пак същите два периода сравняваме. Тоест виждаме, че имаме нещо доста странно – една Гърция, която не обезценява по обясними причини, с нея ни се влошава търговския баланс, а една Чехия и Унгария, които обезценяват, в случая на Унгария с 16% близо, ни се подобрява търговския баланс. Но фрапиращите за мен... това, което показва, че този модел нещо в случая на България има проблем да разкаже история и в която и да е посока, са Турция и Румъния. Значи почти еднакви обезценки на валутите на Турция и Румъния. В случая с Турция наистина се случва това, което модела казва – влошава ни се търговският баланс. По-малко изнасяме, дори малко повече внасяме. Почти като по учебник. Обаче в Румъния се случва точно обратното и то с горе-долу същия размер. При Турция ни се влошават с около 240 млн. евро. В Румъния ни се подобрява с около 200 млн. евро. Даже с Румъния вече сме на търговски излишък. Както обезцени с 13% валутата си. Значи нещо в модела не е както трябва. Дори само тези страни ако вземем, виждате това е един тренд, т.е. елементарна регресия, зелената линия, която показва какво е средното, така тенденцията, тренда измежду тези шест страни, а червената линия показва какво предвижда моделът, че трябва да се случи, пък то нещо не се случва. Даже обратна е тенденцията за България. Знаем, че България не обезценява, а всъщност търговският дефицит значително намалява през тези месеци. Значи нещо с този модел, в случая на България днес, не е така. Тоест опасността България да изчезне конкурентноспособността, да спре да може да изнася, защото видите ли поскъпнала е валутата, в момента не съществува. Да не говорим, че от три месеца на всички тези държави, по причини, за които ще стане дума след малко им се наложи да спрат обезценката на валутата си. И те вече не се обезценяват. Тоест не стават по-евтини спрямо България, съответно дори модела вече не предвижда загуба на българска конкурентноспособност поради фиксирания курс.

Втората опасност – по-трудно приспособяване при фиксиран курс и поради липса на парична политика е по-реалистична. Това наистина може да се

случи, но тук възникват два въпроса. Единият е дали тези потенциални, евентуални трудности са сравними с напълно сигурните и много сериозни проблеми свързани с промяна на паричния режим. С тази загуба на доверие, което ще трябва да се изгражда наново, какъвто и режим да избере България, ако си мръдне борда. Не е ясно кое е по-голямо като проблем. И второ нещо, което е изключително важно към момента България си регистрира спад на икономиката. Реалната икономика страда от това, което се случва в целия свят. Човек може да спори доколко това се дължи на факта, че България има фиксиран курс. Но към момента данните за България са горе-долу средните за Източна Европа. Нито кой знае колко по-добре се представяме от нашите колеги, които включая много от тях обезцениха здраво, както видяхме, нито се представяме по-добре от тях. Средно положение. Тоест не е ясно какво една промяна в паричния режим ще промени тук. Какъв резултат ще ни даде в краткосрочен план. И другото нещо, което също е страшно важно да се отбележи и стана безкрайно ясно последните шест месеца с данни е, че страна членка на Европейския съюз с изключение на Великобритания и донякъде Швеция, която и да е страна членка, независимо дали е в Еврозоната или не, няма собствена парична политика. Тоест говоренето на модела минете към самостоятелна парична политика, съответно ще може да обезболявате и т. н., за страни членки на Европейския съюз не важи. Те нямат собствена парична политика, независимо дали имат евро или не. Те винаги внасят паричната политика на Еврозоната. Тя е твърде голяма, твърде важна за тях. Твърде огромна част от паричната им маса и от вътрешния кредит са деноминирани във валута, която не е под властта на техните централни банки. В случая на България, 3/4 от вътрешния кредит за нефинансовите предприятия е в чужда валута, огромната част в евро, 3/4. Какво може да направи БНБ като обезцени лева? Нищо няма да направи. Да не говорим за паричната база, доколко е свързана с движението при валутен борд, това е 1 към 1, на капитали през страната и изобщо какво може да прави паричната политика. Нищо не може да направи. И това в Полша го разбраха. Спряха да обезценяват, защото разбраха, че всички ще фалират, ако продължат да обезценяват злотата. И спряха и сега си понасят реалното така да се каже приспособяване. Тоест през реалната... с безработицата, със спада на индустриалното производство. Това им се налага да правят, въпреки че имат на хартия независима парична

политика. Тоест това не е кой знае какъв избор. Не е каква алтернатива. Сега, Турция, която не е в Европейския съюз, не е обвързана с тези капиталови потоци, не е задължена да пуска всички капитали. Защото да си член на Европейския съюз означава да нямаш право да ги спреш. При Турция може да говорим за самостоятелна парична политика. Пак в някаква степен. Защото и тя е много близо до Евророната. Но от България няма да има такова удоволствие. Никога. Поради което това трябва да се има предвид, когато мислим дали да махаме борда, защото видите ли някой изпитва някакво временно неудобство в дейността си, било то политическа или бизнес. С това искам да приключа.

Георги Стойчев:

Може би само да направим уточнението, че всички тези модели са потенциални рискове. Никой реално в момента...

Георги Ганев:

Да, разбира се.

Георги Стойчев:

... поне доколкото на нас ни е известно не обсъжда подобни сценарии.

Георги Ганев:

Това са теоретично съществуващи две други възможности.

Георги Стойчев:

Ключовата дума в тази презентация е “теоретично” и затова е важно това да се отбележи. Сега, Лъчезар Богданов.

Лъчезар Богданов – Управляващ съдружник - Industry Watch:

Добър ден и от мен. По повод на теоретичните модели, последната може би година се наслушахме на някакви анализатори, които бъркаха лев с лея, София с Букурещ. Мислеха си, че в България има плаващ валутен курс, обаче Централната банка го удържала, нали такива неща. Сега, хубаво е все пак да се чете малко. Тия неща ги има в Интернет, за една минута са достъпни.

Аз ще се опитам да говоря кратко. Няма да правя слайдове и малко ще върна дебата там, където му е мястото. А според мен дебатът изобщо е политически и винаги е политически по повод на валутния борд в България.

Няколко ретроспекции такива, исторически по въвеждането на борда. Откакто е въведен борда имам чувството, че тече една такава линия на осмисляне на борда като някакво наложено отвън лошо решение. На някакво необходимо зло, което кризата го е довела. Някакво стечение на обстоятелствата 1997 г. са го довели. Но всъщност това е някакво изключение. Ние трябва да бягаме от него. Мисля, че това е фундаментално погрешно. И ако трябва да имаме правилния спомен за историята е, че кризата разбира се позволи политически да се въведе борда тогава, но интерпретацията поне моята е, че всъщност това не е явление, което е наложено от някакви лоши хора отвън, извън българите, на нас добрите българи, нали всички добри българи цялата ни нация. А по-скоро трябва да го интерпретираме като едно действие, което ние гражданите, честните граждани сме успели в един такъв исторически благоприятен момент да наложим на лошите политици, които доскоро преди това злоупотребяваха с парите. Така че според мен това е добрата интерпретация. Т.е. добрите и лошите не са българите и някакви чужденци, или някакъв Международен валутен фонд или някакви американци, те винаги са най-лошите нали, англо-саксонските хора, руси с бели ризи са лоши. Така че това е по повод на историческото възприемане на борда. Това е важно, защото политиците обикновено използват такива спомени и усещания, за да предложат алтернатива. Да кажат: Ето сега те ни го наложиха тогава, но сега нещата са различни. Историческият момент е друг.

Второто важно уточнение е, че доста хора още тогава говореха как бордът щял да успява ако икономиката расте, обаче ако не расте нямало да държи и че всъщност това бил инструмент, който бил добър само за развиващи се икономики. Сега, при всичките ни притеснения от сегашната глобална икономическа криза и въздействието й върху България, да се прави изобщо някакъв аналог на структурата и нивото на доход в българската икономика сега и през 1996 г. и 1997 г. е абсурдно. И въпреки това 1997 г. бордът работеше при онези условия. Така че всички тия приказки как малко като се влоши икономическата конюнктура и трябва да махаме борда, защото той не работел в лоша икономическа конюнктура, а само в добра, са просто неверни.

Историята показва, че бордът работи в изключително тежки условия. В условия, видяхте графиката след над колко беше 17% бюджетен дефицит, със 180% мисля че дълг към брутният вътрешен продукт, на практика фалирало правителство, с 2000 г. колко беше – 18% безработица. Половината индустрия на практика фалирала и въпреки това паричният режим работеше, гарантираше стабилност, банките бяха стабилни и т. н. Така че и теорията и практиката ни показват, че стабилните пари работят във всякакви условия. Те са предпоставка, разбира се, за растеж, не го гарантират, но да кажем че в момента, в който спре растежът и веднага стабилните пари се разпадат от само себе си просто няма друг начин, е просто измама. Научна и политическа ако трябва да върнем нещата към актуалния дебат. Сега понеже идват избори и много политици се изказват по някакви радикални икономически и други реформи, в случая финансови и валутни, досега аз не съм срещал сериозен анализ икономически, който да доказва, че стабилните пари пречат на растежа и изобщо на икономическото развитие. Обратно – много анализи сочат, че високата инфлация и нестабилните пари, и нестабилните банкови системи и монетарни системи пречат на икономическия растеж. Това така гледано на макро ниво. Но ако го сведем това на микро ниво, можем да си зададем и простия въпрос: По какъв начин нестабилните пари, обезценката на валутите в степени, в които видяхме, отново споменавам и графиките на Георги Ангелов отпреди няколко минути. Да си представим какви са хората, които биха спечелили, които биха функционирали добре в такава среда. И аз мога да, ще си позволя да кажа нещо много директно – единствените, които печелят в такава среда са тези, които правейки едно сравнение, вземат на заем бормашини и трактори и възнамеряват да върнат отwertка. Значи единствените, които печелят било то правителствени, правителството като субект или частни лица са тези, които искат да живеят на гърба на останалите. Които искат да ограбят другите през девалвацията на валутата. Ако може да вземат в левове, те да се обезценят и след това да върнат по-малко. Няма друг субект, който да печели в истински действащ бизнес от постоянно и бързо обезценяващи се пари. Нито работниците печелят особено, когато заплатите им падат, нито спестителите печелят, нито пенсионерите, ако щете нали повечето от вас тук са живели 1996 г. и преди това. Някой може да не си спомнят много. Аз много явно си спомням. Да, имаше едни купони в студентски

стол, които бяха два цента, обаче общо взето за тях се получаваше леща яхния в мръсна чиния. Ако имаш малко повече пари взимаш два купона, но спомнете си как се правеше бизнес в такава среда. Как човек си държеше под дюшека някакви банкноти марки, как се грабеха апартаменти в Люлин и Младост за по сто-двеста марки, тогава още имаше марки.

Така че връщайки се към икономическия въпрос за алтернативите. Ако няма борд, какво друго има? Другото е девалвация и инфлация. Няма друг вариант. Или имаш стабилни пари, или нямаш стабилни пари. Аз не знам трети вариант, който съществува. И това е много ясен политически избор. До момента 1997 беше направен избора – стабилни пари, централна банка, която не покрива дефицити, която не печата пари, за да покрива безотговорността на било то търговските банки или на правителството и досега видяхме как функционират стабилните пари. Помним преди това как функционираха нестабилните пари с активна политика на централната банка. Сега, ако някой тръгне да вади този дебат от нафталина, трябва да даде ясното обяснение какво предлага като алтернатива. Очевидно в Еврозоната не може да влезем веднага, значи от сега до момента на Еврозоната алтернативите са или запазване на борда, или незапазване на борда. А незапазването на борда са всички тези неща, които видяхме на графиките от последните, последните минути. Така че това е от мен. Ще се радвам да отговарям на въпроси.

Георги Стойчев:

Благодаря и на Лъчезар Богданов. Време за въпроси. Заповядайте.

Журналистически въпрос:

От къде все пак идва натискът и заплахите да се премахне борда, защото лично аз не съм чула някоя от политическите сили да е казала, че е за това. Напротив всички големи политически сили на първо място поставят запазването на борда до влизането в Европейския съюз. И вторият ми... До влизането в Еврозоната. И вторият ми въпрос е, аз преди месец мисля че, на предишната пресконференция ви питах за споразумение с МВФ и заем от МВФ. Сега по-късно отново ли мислите, че не е нужно, защото много вече политически сили излизат с твърдението, че без споразумение с МВФ бордът е заплашен.

Георги Стойчев:

Георги Ангелов ще отговори на вашите въпроси.

Георги Ангелов:

По отношение на партиите разбира се няма някой, който да е казал. Тези, които имат нещо в програмите си за валутния борд, то е позитивно, че го подкрепят и ще го запазят. Ние просто трябва да кажем алтернативите. Все пак празнуваме 12 годишнина. Значи ние го правим заради годишнината най-вече, но факторът, който все пак трябва да имаме предвид е, че не само трябва да се каже: Ние ще запазим валутния борд, но както показах и графиките, трябва да се върже и бюджета. Стабилността не е просто да кажеш: Ние няма да отменим борда. Стабилността е да свършиш своята част от работата. Политиците имат голям ангажимент веднага след съставянето на новото правителство и това е да видят колко приходи няма да достигат и да намерят начин да покрият тази дупка. Тоест или да намерят неефективни разходи или по друг начин да запазят бюджетната стабилност. Така че това е нещото, което е във връзка с борда. Конкретното от настоящия момент, което е във връзка с борда. Защото и в Аржентина всички казваха ще запазим борда, само че правеха по 10% бюджетен дефицит, постоянно взимаха нови и нови дългове и всъщност накрая се оказа, че не могат да запазят нищо. Нито борда, нито стабилността, нито валутния курс. Просто като вършиш неблагоприятни неща с бюджета, всичко останало се срива. И икономиката и парите и т. н. Това е конкретното предизвикателство за следващото правителство: да осигури стабилност на държавния бюджет.

А по отношение на МВФ аз не съм си променил мнението, че най-добрият начин е сами да се справим с предизвикателствата. Това е най-добро и от гледна точка на доверието на чуждите пазари към България, и от гледна точка на икономическия растеж в България. Защото на практика Фондът обикновено отива в страни, които имат много големи проблеми. И ако една страна, която все още няма такива големи проблеми извика Фонда, всъщност всички, за които Лъчо спомена, които бъркат лева с левята и т.н., ще кажат: Аз нали ви казах. Въпреки, че не знаят, те ще кажат: Аз нали ви казах. Тоест ще има, ще пише в някой западен вестник: "МВФ спаси България от фалит",

колкото и ние да казваме: Това е предпазно споразумение, пари не ни трябва и т. н. Тоест най-добрият вариант е сами да си свършим и сами да си отрежем бюджета и неефективните разходи. Другият вариант е, ако не успеем сами, МВФ ще дойде и ще ни накара на сила, в някакъв смисъл, да си свършим тази работа. Но това няма да се възприеме като... Няма да се възприеме с голямо доверие към тази страна, която сама не може да си отреже 1 млрд. от бюджета и трябва МВФ да дойде и едва ли не насила, с бухалката да ги кара да режат. Естествено външните инвеститори ще си кажат: Тази страна при най-леката криза не може сама да се оправи. Тоест това е проблемът. Той е в голяма степен психологически, но така или иначе ако в десет западни вестника пише нещо лошо за България, всички възприемат това, че наистина е лошо за България. Дори да не е толкова лошо. Тоест дори ние да казваме: Ние нямаме нужда от пари. Имаме само нужда от предпазно споразумение. МВФ да дойде да ни посъветва, да ни даде акъл. Но това ще се възприеме по негативния начин. Поне това е моето притеснение. И затова може да видите, че нито една страна от Източна Европа, която не е фалирала, не е взела пари от Фонда. Нито една страна, която може да си контролира бюджетните дефицити, не е взела нито пари, нито има споразумение с Фонда. Взели са Унгария, която беше фалирала и преди кризата. Латвия, която не може да си държи бюджета. Румъния, която миналата година преди изборите, популизмът взриви бюджета. Просто...

Георги Стойчев:

И може би две думи за Полша?

Георги Ангелов:

И Полша. Полша, която между другото също е в процедура за прекомерен бюджетен дефицит. Тоест Европейският съюз определя Полша като страна с твърде голям бюджетен дефицит, която нарушава правилата за стабилност в Европа. Тя не се отличава от тези страни, но на Полша проблемът беше, че тя нямаше валутни резерви. Поляците смятаха: Ние имаме плаващ валутен курс. За какво са ни валутни резерви? Той колкото си е курсът, толкова си е. Обаче се оказа, че им трябва валутни резерви, защото като се срине валутата с 30 – 40% всъщност се оказва, че нито банковата система е

чак толкова устойчива на големи девалвации, нито икономиката като цяло. Просто ако имате голям кредит в евро, ако обезцените реалното бремене на този кредит, нараства много. Така че на практика, ако една страна сама се справя, е по-добре да избягва Фонда.

Георги Стойчев:

Лъчезар Богданов също иска да каже нещо.

Лъчезар Богданов:

Да. Аз само бърз коментар. Той е малко насочен към вътрешната употреба на Международния валутен фонд. Едно е разбирането, че Фондът подкрепя с известни финанси, реформи в публичния сектор, т.е. реструктуриране на бюджета, тежки реформи, които имат нужда от някаква допълнителна помощ, каквото се случи в България 1998 – 2001 г. И съвсем друго е да се разглежда Фонда като някакъв спасителен механизъм, който налива едни пари, които после отиват при нашите си банки, които после ги дават на нашите си бизнеси. Ако някой си мисли, че пари от Фонда ще стигнат до закъсалия завод в едн къде си, който не може да си обслужи кредита, а Фондът просто спасително ще го обсипе с кеш, нали просто това няма да стане. Но в България като че ли започнаха сега предизборно да излизат такива тези. Дайте да сключим споразумение с Фонда, за да налеем пари в реалния сектор. Това просто никъде не се случва в света. Няма да се случи и в България. Ако дойде Фонда, няма да прави това.

Георги Стойчев:

Георги Ганев също иска да вземе отношение.

Георги Ганев:

Да, всъщност искам да отбележа, че двата въпроса са свързани. На въпроса, кой така, клати борда, клати лодката в момента, те са две групи.

Едната група са описаните от Лъчо. Тези, които смятат, че нещо могат да спечелят и те шушнат на ушенца. Това е абсолютно сигурно. Слухове за такива работи чувам, непрекъснато достигат до мен, че на разни ушенца се шушне, че всъщност още ушенцето не е казало явно, но му се шушне вътре.

И втората група са самите политици, които не на думи, но на дела могат да направят така, че да се наложи да се маха борда като това, което каза Жоро Ангелов не дисциплинират бюджета. Значи ако се направят няколко години бюджетни дефицити сериозни, тогава нищо не може, посмъртно не може да спаси борда. Иначе те ще са свети води ненапити. Те няма да са искали нищо лошо да направят, но ще са направили бюджетните дефицити. Няма да са искали да махат борда, но ще се е наложило вече. Така че измежду опортюниците и делата ще са опасностите за борда. Иначе на риторично ниво всеки е за абсолютно, защото всеки вижда с какво доверие се ползва този режим. Не може да си позволи да говори против него. Единствената така партия по-голяма, която имаше конкретно заявки против борда и то с аргумента именно за националния суверенитет, а не нещо друго, че ни бил наложен отвън, не че толкова лош сам по себе си режим, беше Атака и там доста са моделирали тази си реторика. Значи на думи всички са за, но на дела и така на шушнене в ушенце, не съм толкова сигурен за съжаление. Да.

А що се отнася до Международния валутен фонд, тук искам да наблегна на... Първо те поразработиха малко нови инструменти. Погледнат света откъм тяхна гледна точка има страшна нужда от клиенти, защото ако в тази криза няма на кого да помогнат, кога ще има на кого да помогнат. Имат нужда от клиенти буквално, така че си натрапват услугите, на който иска да ги слуша. Но абсолютно нормално, съвсем такова елементарно оптимизационно поведение от страна на МВФ. Не са зли, просто хората искат бизнес да правят. Но от гледна точка на България тук има една опасност. Значи, Фонда това, което всъщност основно предоставя, за това че има вашия бизнес, че вие му взимате кредитите съответно му ги връщате после с лихви и те реализират доходност по тях, основното, което дават е, че са лошите ченгета. Те идват тук с един списък от много неприятни неща, които трябва да се правят и вече приелото фонда правителство може да казва: Фондът каза така. Значи тая роля на лошото ченге фонда е много добре запознат с нея, играе я в целия свят отдавна, прекрасно я усъвършенства. В България я изигра перфектно. Отне много от политическия натиск върху тези правителства, които имаха някакви желаниа за някакви реформи и голяма част от тези реформи наистина бяха направени, чрез това облекчаване на политическия натиск. Но от гледна точка на дългосрочното развитие на България, тези политици, които си мислят, че ще

бъдат в управлението на страната след изборите и ще могат да използват Фонда като лошо ченге, според мен би трябвало да си посменят малко сметката, защото пък от друга страна, ако те извършат неприятните неща, които Фондът ще им каже да извършат и които Жоро Ангелов им казва да извършат, значи в случая експертизата на Жоро никак не е по-малка от тази на МВФ. Ако те ги направят, а не извинявайки се с Фонда, въпреки че много добре осъзнават, че това трябва да бъде свършено, но те си ги направят плащайки политическата цена, когато платиш цената, след това получаваш награда. А наградата след това ще бъде доверие. Значи ако ти сам си направил трудните избори, сам си взел решението и си го изпълнил, плащайки политическа цена, това е неминуемо ще има такава, след това към края на мандата животът ще е доста по-добър за тебе. Това е сигурно.

Георги Стойчев:

Още въпроси, заповядайте.

Емил Геров – в-к Капитал:

Здравейте, Емил Геров съм от “Капитал”. Искам да попитам първо във връзка с презентацията на Георги Ганев по повод доверието в лева. Има ли връзка между повишаващото се доверие и лихвите, съответно банковите? И защо, ако е толкова високо доверието, то над половината от депозитите са в евро и те продължават да растат като дял от депозитите?

И вторият ми въпрос е по повод бюджетните дефицити. Значи миналата седмица на една пресконференция на Ройтерс стана дума за това и там някои икономисти се изказаха, че не е проблем дори 10 години да сме на малък дефицит, това въобще няма да ни се... т.е. съвсем спокойно можем да го преживеем и няма да е фатално нито за борда, нито за икономиката, защото има доста малка задлъжнялост, вътрешна задлъжнялост на държавата. Благодаря.

Георги Ганев:

ОК. Значи по първия въпрос, всъщност няма голямо значение за тая мярка с доверието, в каква валута се дават кредитите или в каква валута се държат депозитите. Както добре си спомняме и от 1996 – 97 г., когато се срина

паричният режим, всякакви депозити заминаха, не само левови. Спомням си познати, приятели, роднини, които изпозагубиха въпреки че си имаха доларови или маркови депозити тогава, изгубиха много сериозни части от тях и дори е спорно, кой вид депозити колко загуби. Тоест важното в случая е каква е монетизацията, първо. Второ има обективни причини за ръст на тези депозити, деноминирани в евро специално, а именно това е все по-тясната интеграция на България към Евророната и към Европейския съюз особено от гледна точка на бизнеса. Значи огромния ръст на евро деноминирани депозити е всъщност овернайт депозити на бизнеса. Там, където става въпрос за спестяване, което е по-дългосрочно и всъщност повече ни говори за доверието нямаме такъв процес. Поне аз не забелязвам, особено сред домакинствата. Иначе отпускането на кредити в евро и изобщо нервността на банките е напълно обяснима. Доверието в паричния режим няма връзка с наличността на ликвиден ресурс. Значи ликвидният ресурс в момента е кът, съответно лихвите са високи. Това е напълно нормално. Това ще се случва при всякакъв паричен режим, не само при валутен борд. Така че той не отразява никакво лихвено равнище. Аз дори съм мерил никакво ниво на доверие, което отчита лихвени маржове между левове и евро. Не са големи разликите. Тоест това не се оказва фактор, който влияе. Така. Другият въпрос към мен ли беше, между другото?

Емил Геров:

Като цяло какво мислите?

Лъчезар Богданов:

Само да питам, какво са малки дефицити? В смисъл 0.2% или 3%? 3% и после малко решихме в последния момент да станат 5 и 6%. Не е ясно.

Емил Геров:

3% казаха те.

Лъчезар Богданов:

Естествено, въпроса е, че... Значи аз това се опитах да кажа и в моето изказване, че 1997 – 98 - 99 г., 2000 г. мисля България имаше, всъщност до 1999 г. май и после още една година беше, но не си спомням точно, имаше

бюджетен дефицит и бордаът не се срива, нали очевидно. Така че значи въпросът е, ключовата дума е малки и ключовият въпрос е в какъв момент ги правиш тези дефицити. Когато можеш да финансираш със заеми отвън или когато не можеш. Значи ако има липса на ликвидност, кредитният ти рейтинг пада надолу, има тотална несигурност и не може да финансираш е различно.

Емил Геров:

Световната банка може да ти помогне.

Лъчезар Богданов:

Да, да, ОК. В смисъл те ще ти помогнат, но те няма да ти помагат 10 години да правиш бюджетни дефицити. Ако някой може да ми каже, че Международният валутен фонд ще дойде в една страна, ще отиде правителството и ще каже: “Аз искам 10 години да правя по 2.5 – 3% дефицит, дайте ми кредитна линия”, аз не знам какво ще му подаря тука. Ей тоя компютър ще му подаря. Да го взима ей сега. Значи просто това е някаква утопия, че ще се случи. МВФ идва и казва: почвайте да режете разходите и влизайте във фискална дисциплина. Няма страна, в която Международният валутен фонд идва и казва: ОК, давайте да бичиме яко бюджетен дефицит. Добре да видим на практика къде ще се случи.

Георги Ангелов:

Аз само да припомня, че в Румъния МВФ каза, отрежете си 2/3 от бюджетния дефицит, в Латвия каза: Отрежете си 3/4 от бюджетния дефицит. В Полша им казаха също, въпреки flexible credit line и не знам си какво, им казаха – наполовина бюджетния дефицит. Къде другаде? Няма страна, която да е отишла с бюджетен дефицит и фондът да е казал: Направете го още по-голям, първо. Второ, все пак ние не говорим за 10 години. Ние говорим за криза. Ние говорим за криза, в която имаме краткосрочен период, в който трябва да запазим доверието на пазарите или да го загубим. Ако го загубим, отиваме в латвийски сценарий. Значи ние ще направим 2% дефицит, пазарите ще си кажат: А тук става нещо лошо, я да изчакаме да видим. Тоест никакви притоци на капитали към страната няма да има. Ще има изтегляне. Това ще свие още повече икономиката, което ще направи дефицита 5%, което пък ще уплаши още

повече хората. Те пак ще изтеглят капитали. Това още повече ще свие икономиката и отиваме на латвийски сценарий, в който имаме спирала, по която вървим само надолу. Т.е. в момента, в който тръгнем по тази спирала, дори МВФ много трудно може да помогне. Вижте в Латвия – и МВФ, и Европейския съюз и Световната банка, всички са там. Всички дават съвети, всички дават пари, но дефицитът не се свива с даване на парите. Някой трябва да отреже разходите и ако имаш един процент дефицит и го отрежеш, е много по-лесно, отколкото да влезеш в спирала, в която отиваш на 15% дефицит и трябва да отрежеш не 700 млн., а 7 млрд. примерно или нещо такова. Това е проблемът на кризата. Ние не сме в нормална среда, в която да си имаме малки дефицити. И между другото тези успокоения, които румънците казаха, ами ние ще си караме с бюджетни дефицити 10 години, латвийците и те казаха ние ще си караме 10 години. И караха и дойде кризата и веднага загинаха, и унгарците. Това са точно страните, които 10 години имаха бюджетни дефицити в добрите времена. Те в добрите времена не можеха да си вържат колана, в момента, в който дойдоха лошите времена, още по-трудно е да си го вържат. Това е проблемът, политически тръгне ли се по този път ще се стигне някъде.

А защо смятате... аз по моите сценарии са по-големи дефицитите? Тоест ние трябва да режем разходи, за да стигнем...

Емил Геров:

С рязането на разходи ще го балансираме много трудно и по-скоро ще сме на минус 0.2, 0.3, 0.5%, според последните прогнози на Европейската комисия.

Георги Ангелов:

Ами последните прогнози на Европейската комисия, все пак трябва да имаме предвид, че те вървят със забавяне от няколко месеца, след забавяне от няколко месеца на нашите данни, така че те са още на.... гледат януарски, февруарски данни, когато имахме излишък. Сега моите данни са по-скорешни от техните. При сегашната ситуация ние вървим към 2 – 3% и повече дефицит, ако не се направи нещо. Тоест старите данни просто трябва да ги забравим и това да се надяваме днес да излязат данните за май месец. Да видим дали в май не е още по-лошо положението. Може да се окажат и по-негативни

прогнозите. Разбира се може и по-добре да е. Но засега не вървим към 0.5% вървим към повече, така че трябва да се вземат мерки за бюджета. Ако не се прави нищо ще имаме толкова голям дефицит, че ще уплашим пазарите. И тук не с 12% лихва ще се оплаква бизнеса, ще стане като в Румъния и други страни – 25% лихва по кредит и пак никой няма да дава кредити. Само ще изсмукват и ще ги... Така че мисля, че сега е момента да се вземат мерки. След това не знам кой би тръгнал да реже 15% бюджетен дефицит от brutния вътрешен продукт. После да го питам него, защо дава такива съвети.

Георги Стойчев:

Следващият въпрос. Заповядайте.

Мара Барева, БТА:

Искам да ви попитам, при вашите прогнози всъщност кой е най-благоприятният вариант за развитие на страната до края на годината и това балансиране на бюджета, какъв процент още от публичните разходи ще трябва да бъдат задържани по отделните министерства? 15% беше споменато някъде, че още трябва да бъдат задържани. Какво е вашето мнение?

Георги Стойчев:

Ще моля за кратки отговори.

Георги Ганев:

Да, аз ще бъда кратък и общ, а после Жоро ще влезе в детайлите, сигурен съм.

Значи това ще го свържа и с въпроса на Емил за бюджетните дефицити. В лоша година, каквато 2009 очевидно е, няма страшно да има малък дефицит. Въпроса е доверието, че той няма да бъде продължаван безкрайно, включая в добри години. Там е проблемът на България, че ние понеже имаме кратка история, останалият свят няма причина да ни вярва, че ние влезем ли веднъж в дефицит, ще излезем от него, при добрите времена. Затова за мен няма толкова страшно, в края на годината да има някакъв дефицит, ако международната инвестиционна общност и самите българи имат доверие на позволилото този дефицит правителство, че то прави правилните неща. Случил

се дефицит, случил се. Лоши години може да има. Значи важното е да е балансиран бюджетът през бизнес цикъла т.е. добри времена на плюс, лоши времена може да излезе на минус. Но да има доверие, че когато дойдат пак добрите времена, бюджета пак ще излезе на плюс. Това е голямата задача, която има да се решава. Ако тя се реши тогава и малък бюджетен дефицит няма да навреди никому. Но ако не се на реши, наруши, да.

А що се отнася до какво препоръчваме да се направи, това което ще направя може би за да прехвърля към Жоро, е че не е необходимо да се реже еднакво от всички разходи. Трябва да се прецизира и да се приоритизира. Трудна политическа задача, но дето се вика, който не иска да се занимава с тях да не се вре в политиката.

Георги Ангелов:

Ами значи най-добрият сценарий е да свърши кризата. Най-лошият сценарий е тя да продължи и да стане по-тежка. Така че в най-добрия сценарий с много малки бюджетни ограничения ще минем. В най-лошия сценарий, аз показвах графиката, вие я имате вероятно разпечатана. Най-лошият сценарий при 25% по-ниски данъчни приходи, през второто полугодие, ще трябва да се отрежат около 2.9 млрд. лв. от държавния бюджет. Тоест това е, това не е малък бюджетен дефицит, ако се остави просто така и няма да убедим никой, че е просто случайно. Така че това е перспективата. Тоест този буфер, който правителството заложи в бюджета от 2.5 млрд., в най-лошия сценарий ще трябва още толкова да се идентифицират като разходи за съкращение.

В най-добрия сценарий или среден сценарий по-малко. Но и това са крайностите. Ние сега се движим някъде между не най-лошия сценарий, но не най-добрия. Някъде между средно лошите сценарии. Може би милиард и половина, 2 млрд. лв. ще трябва да се идентифицират като разходи в бюджета и да се съкратят.

Лъчезар Богданов:

И пак малко политически коментар. Мисля, че след няколко години, в които дебатът като че ли се измести около това къде да се наливат допълнителните пари от излишъците, в смисъл борбата беше дайте да наливаме, дайте да правим разни неща, какво ще правим с тия допълнителни

пари, дали да ги харчим с парламента или без парламента. Сега отново дебатът се връща към реформаторските действия т.е. към това как да направим публичния сектор по-ефективен. Къде да режем, къде да правим промени, къде да оптимизираме. Това е хубаво, за всички нас, които дълги години не престанахме да говорим, че публичният сектор е неефективен, че не работи добре, че разхищава ресурси. Но когато времената са добри, много по-леки бяха нашите аргументи. Сега в такъв момент, ще трябва да се върне дебатът отново на това поле. И мисля, че тази и следващата година няма да имаме този лежерен дебат по това как да наливаме едни стотици милиони тук и там. И кой ще иска допълнителни пари, да се спасяват болници, общини, да се наливат пари за разни железници, пътища, субсидии за фермерите и т. н. Допълнителни всякакви такива подаръци в края на годината. И мисля, че политическите партии, които не са разбрали, че това е новият дебат, вече това е новият дебат, ще бъдат много неприятно изненадани, ако влязат в следващото правителство. Защото реалностите са такива и трябва да се взимат такива решения.

Аделина Марини, EU Inside:

Здравейте и от мен, Аделина Марини, EU Inside. Искам да ви питам, как си обяснявате засиленото говорене на политиците за членство в Еврозоната максимално бързо. Даже слагането на конкретни дати и то партии, които имаха смятам достатъчно време да свършат това? И доколко е реалистично да се говори, че предвид кризата, намаляването на някои параметри, всъщност ни помага да изпълним критериите за влизане в зоната, като например спадаща инфлация и т. н., което се говори? Благодаря.

Георги Ганев:

Нека аз да взема отношение. Първо по критериите. Някои, за някои помага за други пречи, защото спада инфлацията, но се качват лихвените проценти и ние вече сме извън критерия за дългосрочните лихвени проценти всъщност. И дори да влезем в критерия за инфлацията, другия остава като проблематичен. Всякакви поставяне от страна на България на дати е буквално обида към Еврозоната. В смисъл за никакви дати не можем да говорим. Имаме достатъчно работа, която трябва да си свършим ние тук в България. Чак след

като я свършим имаме очи да гледаме някъде към Франкфурт и да очакваме нещо от там. В този смисъл такива говорения за дати, кога ще се влезе, наистина е несериозно.

А пък що се отнася до влизането в Еврозоната, има какво да се направи от България още. Не че Европейската централна банка е най-благоприятно настроената към разширяване на Еврозоната в този момент, но има неща, които България може да направи. Може да си прецизира много по-добре стратегията. Може да си набележи съвсем конкретни стъпки, които трябва да предприеме и неща, които трябва да свърши. Включая институционални промени вътре в страната. След което вече ще може въз основа на много по-сериозни аргументи да поиска придвижване на нейния въпрос, което на този етап означава влизане в ERM II. Влезем ли в ERM II от там нататък вече просто трябва да си изпълняваме критериите и политическото решение, поне за тези политически решения Еврокомисията и страните-членки – Съвета са показали, че следват принципите. Когато някой изпълнява критериите досега няма отказан случай.

Георги Стойчев:

Преди да дам думата на Георги Ангелов да напомня, че наскоро шведското, бъдещото шведско председателство на Съюза, излезе с идея да разшири мониторинга върху България, включително обхващайки области като подготовката на страната за Шенген и за Еврозоната. Не е много ясно на този етап какво точно имат предвид хората от Швеция, но единственият за мен известен официален механизъм, по който да се прави мониторинг върху подготовката на една страна за членство в Еврозоната, е влизане в ERM II. И актуалният политически дебат не е толкова свързан с въпроса за влизане в Еврозоната, а за влизане в ERM II. Ако нещо беше пропуснато през тези две години, наистина голямо, то беше пропуснат шанса в едни много по-добри времена България да си осигури членство във валутно-обменния механизъм II. И сега както се казва изпуснахме питомното, ще трябва да гоним дивото в едни много по-лоши времена България да настоява и да търси политическо решение за влизане в ERM II. Което разбира се на фона на кризата и на проблемите, които имат старите страни-членки и страните-членки на Еврозоната ще бъде много по-трудно. И отново много пъти в днешния разговор стана дума, че част

от въпросите са политически, не икономически. Влизането в ERM II е чисто политически въпрос. Той няма нищо общо с икономиката. Сега, Георги Ангелов.

Георги Ангелов:

Ами аз от друга страна на шега бих казал, че това е тук наш успех на Macro Watch. Ние откога казваме, че това трябва да е приоритет. Радваме се, че го има в повече политически програми и ще имаме повод съответно на всяко наше събиране да питаме политическите партии докъде са стигнали с този въпрос. Защото на практика това означава конкретни действия. Включително и бюджета е свързан с изпълнение на критерии за стабилност. Включително доверието на европейските институции към нас е важно. Аз не си представям как ни спират еврофондовете и казват, че нашата съдебна система е корумпирана и ще ни вкарат в сърцето на европейската валута, да определяме лихвените проценти в целия Европейски съюз. Просто това е несъвместимо. Ние трябва да си свършим нашата работа тук. Тя е от една страна икономическа – да си държим бюджета балансиран. От друга страна – и политическа и административна – да преодолеем тези проблеми с институциите, които Европейският съюз следи и не е много доволен от тяхната работа. И това, което каза Георги Стойчев. Всъщност те вместо да намаляват мониторинга върху нас го увеличават и с други сфери. Тоест недоверието там в някакъв смисъл расте, което означава, че много работа има да се свърши точно от тази гледна точка. Затова е добре да го има като цел, да може да ги питаме всъщност докъде са стигнали с конкретните работи.

Деляна Петкова – Econ.bg:

Предвид падащите данъчни приходи, очаквате ли промени в данъчната политика? Отпадане на плоския данък или вдигане на данъците?

Георги Ангелов:

Ами би било голяма грешка в криза да се вдигат данъците. Мисля, че повечето страни, които имат възможност го избягват. Даже някои, които нямат възможност също го избягват. Така че общо взето, ако се вдигнат данъците при положение, че и без това пазара на труда и корпоративния сектор е много натоварен, това би увеличило още повече тежестта върху икономиката. И

всъщност държавата вместо да си поеме своята тежест и да си балансира бюджета, тя ще прехвърли още повече тежест върху частния сектор и пазара на труда, което означава много по-голяма безработица, по-малко икономическа активност. И от там обратната връзка – още по-голям бюджетен проблем. Според мен в момента вдигането на данъци би създадо допълнителен бюджетен проблем вместо да го решава и би влошило още повече икономиката. Затова и всички избягват в момента вдигане на данъци. Дори всъщност доста масово е в момента в Европейския съюз и не само в Европейския съюз да се намаляват. Особено данъци върху труда. Осигурителни вноски и всякакви плащания, свързани с пазара на труда, за да се насърчава заетостта. Дори страни, които имат споразумения с Международния валутен фонд, някои от тях намаляват данъци върху труда. Които могат да си го позволят. Други не могат.

Лъчезар Богданов:

Аз ще си позволя една историческа аналогия. Имаше едно правителство в България, което вдигна един данък и въведе други данъци, по съвет частично на МВФ, в момент на стартираща криза, която стана още по-голяма. Тези, които не си спомнят, това е правителството на Виденов, което вдигна ДДС от 18% на 22% и въведе експортна такса. Като инструмент да се балансира бюджета и да се закрепят положението. Спомняме си какво стана. Това беше април, мисля че, май 1996 г. Станаха нещата още по-лоши. Износът спадна още повече, бюджетните приходи тръгнаха надолу, бюджетният дефицит нарасна, хиперинфлацията спомняте си до какви стойности се стигна. Така че, това също сме го живяли, това не е някаква екзотика. Трябва да се гледат и дори живи примери от България, не чак толкова от далечното минало.

Георги Стойчев:

Други въпроси? Благодаря на всички за вниманието.